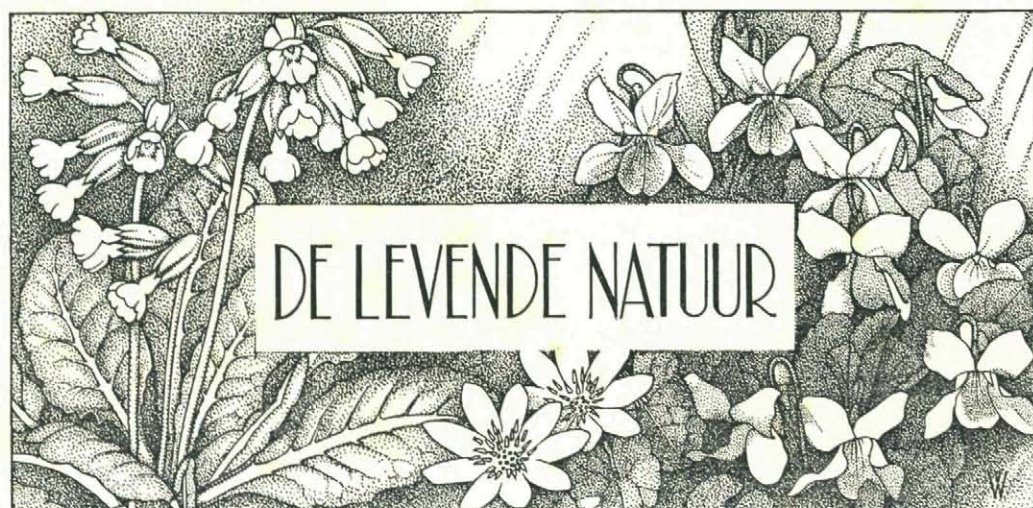

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS jr EN JAC. P. THIJSSSE

EEN UITERWAARD-BOS IN MIDDEN-LIMBURG

E. E. VAN DER VOO.

(Stichting tot Onderzoek van Levensgemeenschappen).

Op ongeveer 700 meter ten zuidoosten van het thans verwoeste kasteel Obbicht, in een uiterwaard op de rechter Maasoever, ligt tegen de voet van de helling van het middenteras even ten westen van het Julianakanaal een ongeveer 5 ha groot bosperceel (fig. 1).

Dit bos is ontstaan in de bedding van een oude stroomgeul van de Maas tussen Natenhoven en Obbicht. De stroomgeul is overigens tot weide verland; wel loopt er nog een beekje doorheen, de Kingbeek, welke even ten zuiden van het bosperceel ontspringt, langs de westrand van het bos loopt en 7 km verder naar het noorden bij Illikhoven in de Maas uitmondt. Dat beek-

je is 1,5 m breed en 10—20 cm diep. Het bosperceel met het brongebied van de Kingbeek en een smalle uitloper in het noorden, die op het parkbos van het kasteel Obbicht aansluit, heeft een lengte van ruim 700 meter, de breedte bedraagt in het midden 80, en aan de beide uiteinden 25 meter.

Geologisch behoort dit terrein tot een holocene afzetting van rivierklei ter dikte van minder dan 1,5 m op verlaagd en omgewerkt, zeer grindrijk laagterras. Het grenst in het oosten aan de pleistocene afzettingen van het middenteras, welke een hoogterand vormt van 15—20 m boven het bosbodemprofiel.

Bodemkundig bestaat de bosbodem uit een dunne laag uiterwaardgronden, met een 5 cm dikke humuslaag. De bodem van de Kingbeek en van de watergeulen, die van de dijkhelling dwars door het bos naar de beek lopen, is zandig en bevat veel grind. De aangrenzende middenterrasafzettingen bestaan uit loessleemgronden, met plaatselijke beekbezinking, gronden van de Geleen. De pH van de watergeulen en van de Kingbeek was respectievelijk 6,8 en 6,9. Het aspect van het bos wordt bepaald door een ca 10 m hoge struiklaag van elzen en wilgen, waar enige populieren hoog boven uitsteken, terwijl langs de noordoost-rand enkele zware bomen, zoals Zomereik en Acacia, gemengd met hoge struiken als Vlier, Eénstijlige meidoorn, Hazelaar en Esdoorn een fraaie zoom vormen. Van Nattenhoven uit in het zuiden stijgt een landweg met enkele bochten langs de middenterrashelling omhoog, bereikt hal-

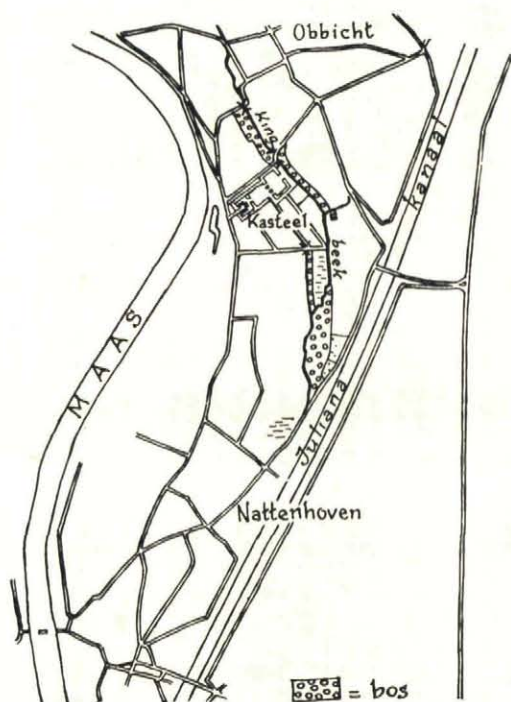

Fig. 1. Situatieschets.

verwege het bos het hoogste punt en daalt daarna heel geleidelijk in de richting van Obbicht weer af. Langs het klimmende zuidelijke deel van deze landweg bevindt zich links een dichte meidoornhaag met enkele struiken van Vlier en Iep, waarin Heggerank, Bitterzoet en Dauwbraam ranken. Op de berm van de weg langs het struikgewas bloeiden volop Dolle kervel in witte schermen, en hier en daar Dagkoekoeksbloem. Dadelijk achter de meidoornhaag gaat de helling, aan de voet waarvan de stroomgeul ligt, steil naar beneden. Zij is hier 3 m hoog. Verderop, waar zij 6 m hoog is geworden, ligt het brongebied van de Kingbeek en begint het bos. De landweg, nu op het hoogste punt aangekomen, buigt iets naar het oosten af zodat tussen bos en weg een 75 m breed terrein verschijnt, dat zwak naar het westen glooit en uit begraasde weiden bestaat, die door enkele oost-west lopende meidoornhagen worden gescheiden en gedeeltelijk met vruchtbomen zijn beplant. Verder naar het noorden gaan de weiden over in bouwland en loopt de landweg tussen de korenvelden door. Langs de westzijde wordt het bos begrensd door weiland met vruchtbomen, afgewisseld door een enkel perceel bouwland, en in noordwesten, langs een aftakking van de Kingbeek, door een kleine groep zware Essen en populieren.

Het bos zelf, dat op het oog éénvormig lijkt, kan in twee vegetatiegroepen onderscheiden worden, hetgeen verband houdt met de iets lagere ligging van het terrein in het noordelijk deel. Het water van de steile helling in het zuiden en het midden van het bos verzamelt zich via snelle stroompjes in 1,5 m, plaatselijk zelfs tot 3 m brede geulen, die dwars door het bos heen het water leiden naar de Kingbeek. Als de beek in het noordelijk deel bij grote

watertoevoer, zelf en via de aftakking, de afvoer niet verwerken kan, komt een deel van het bos onder water te staan. Hier bestaat de struiklaag dan ook voornamelijk uit Grijze wilg, terwijl de kruidlaag wordt gevormd door weinig Dotterbloem, Uitgerekte zegge en zeer veel Bitterzoet, terwijl in een open gedeelte een vegetatie van Moeraszegge voorkomt. In deze omgeving kan een oppervlakte van 20 % drassig zijn.

Het overige deel van het bos ligt iets hoger en is het meest aspect-bepalend. Hier overweegt in de hoge struiklaag de Zwarte els; de Es is in matig aantal aanwezig, de Zomereik sporadisch. Voorts werden hier aangetroffen Haagbeuk, Zoete kers, Grijze wilg, Vuilboom, Lijsterbes, Vlier, Gelderse roos, Rode kornoelje en Eénstijlige meidoorn. Enige populieren staken tot 20 m boven deze struiklaag uit. Slingerplanten waren Hop, Bitterzoet, Haagwinde en Kamperfoelie. In de lage struiklaag en de kruidlaag werden waargenomen: veel braamsoorten en een enkele Rode aalbes, plaatselijk de bodem bedekkend Klimop en Gele dovenetel, minder dicht verspreid Bosanemoon en Slanke sleutelbloem en sporadisch Muskuskruid, Gevlechte aronskerk, Veelbloemige salomonszegel, Bosklaverzuring, vooral langs de paden Zwarte rapunzel, Boskortsteel, met hier en daar Gierstgras, Schaduwgras en Wijdaarzegge, en op een plaats in het midden van het bos enkele exemplaren van de Eenbes. Verder werden aangetroffen, Reuzenzwenkgras, Bloedzuring, Hondstarwegras, Angelica, Kleefkruid, Helmkruid, Nagelkruid, Dagkoekoeksbloem, Paardebloem, plaatselijk Grote brandnetel en vrij veel, vooral op de vochtigste plekken, Ruw beemdgras; in een klein open gedeelte tussen het hout: Valeriaan, Witbol, Heermoes (vrij veel

aan de voet van de helling der begraasde weide), Koekoeksbloem, Bereklauw, Mannagras, Bosandoorn, Dolle kervel, Krop-aar, Look zonder look, Stekelvaren en de mossen *Atrichum undulatum* en *Mnium hornum*.

De geulen bevatten op vele plaatsen uitgebreide facies van Witte waterkers (*Nasturtium microphyllum*), minder Brongras, voorts Grote egelskop, Kleine waterpeppe (in de Kingbeek facies vormend), weinig Liesgras, Gele lis, Klein kroos en Moerassterrekroos hoofdzakelijk in de beek. Langs de oevers der geulen werden Dotterbloem, Blaartrekkende boterbloem (sporadisch), Mannagras, kleine facies van Moerasmuur, Moeraszegge (sporadisch, vegetatief), Kruipende boterbloem en Wijdaarzegge gevonden.

Plaatselijk groeit aan de westrand van het bos op de oever van de beek een kleine vegetatie van enkele m² met Moerasspirea, Smeerwortel, Rietgras, Grote brandnetel, Plumzegge en Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia balbisii*).

Langs en in de kleine waterloopjes op de grens van helling en bosbodem werden aangetroffen Paarbladig goudveil, Moerasmuur en het fraaie mos *Cratoneurum filicinum* op het grove grind.

Vegetatiekundig behoort de plantengroei van het besproken gebied tot het Carpinion, en wel tot de soortenrijke (Fraxinus-) subassociatie van het Eike-haagbeukebos, maar op bepaalde plaatsen vormen de kensoorten groeperingen van het Alno-Ulmion, hetgeen zich het sterkst openbaart in het lage gedeelte van het noordelijk deel van het bosperceel. De plantengroei bestaat hier uit: bramen, Bitterzoet, Wijdaarzegge, Stekelvaren (ssp. *eu-spinulosa* en *dilatata*), Moeraswalstro, zeer weinig Grote brandnetel, Uitgerekte zegge, Gele lis, Blaartrekkende boterbloem,

Mannagras, Dotterbloem, Moerasandoorn, kiemplanten van Lijsterbes, van Es en van Zomereik, alles onder een 6 m hoge struiklaag van overwegend Grijze wilg, enkele Zwarte elzen, en sporadisch Lijsterbes en Es.

In de onmiddellijke omgeving van deze vegetatie is een kaalkapterrein, waarin de elze- en wilgestruiken al weer 1.20 m hoog zijn. Hier werden tussen Zwarte els, Grijze wilg, Lijsterbes, Vlier en Vuilboom waargenomen: Moerasbeemdgras, Moeraswalstro (*Galium palustre* fa. *elongatum*), Cyperzegge, Glidkruid, Kale jonker, Grote brandnetel, Harig wilgeroosje, Angelica, Dotterbloem, Smeewortel, Valeriaan, Reuzenzwenkgras, Bosandoorn, Kruipende boterbloem, Pluimzegge, Moeraszegge, Pitrus, Bitterzoet, Leverkruid, Glad walstro, Liesgras, Gele lis en Zwarte aalbes. Vegetatiekundig behoort dit lage, 20 % van het gehele bosperceel beslaande terrein tot het Alno-Ulmion en daarvan tot de associatie *Macrophorbieto-Alnetum*.

Rest nog de beschrijving van het brongebied van de Kingbeek even ten zuiden van het bosperceel.

Dit beslaat een oppervlakte van 400 m², waarvan 40 % open water is en de rest is dichtgegroeid met een oevergemeenschap van het *Glycerieto-Sparganion*. Het openwatergedeelte is 20 cm diep en heeft een lemig-zandige bodem. Het begroeide gedeelte is $\pm$ 40 cm diep met een 5 cm dikke modderlaag boven de zandbodem; bij betreding ontwikkelde zich moerasgas. Deze bron ontvangt water van de westelijke steile middenterrashelling, welke geleidelijk in de geul overgaat. Aan de oostzijde van de bron bevindt zich een oeverwalleke. Het open water bevatte Ongelijkbladige waterranonkel, Moerassterrekroos en sporadisch Klein kroos. Het begroeide gedeelte bevatte langs de westoever overwegend

dichte groepen Brongras, Witte waterkers (*Nasturtium microphyllum*) en Beekpunge aan de zijde van het open water, naar de landzijde gevolgd door een brede strook Mannagras, met op één plaats een groep Waterbies en in het midden een groep Grote egelskop (cf. ssp. *neglectum*). Elders kwam langs de oever Kleine watereppe voor, een plant, die verderop in de Kingbeek de watergeul geheel vult. Op het oeverwalleke staan enige struiken: Eénstijlige meidoorn, Hondсроos en Es, terwijl de grasmat van de aangrenzende boomgaard-weide een vochtige graslandvegetatie vormt. Aan deze zijde van het bosperceel langs de meidoornhaag, welke de grens vormt tussen de weide en het bos, werden Bosandoorn, Moerasandoorn en Robertskruid gevonden.

Enige vogelsoorten broeden in het bosperceel: Wielewaal, Nachtegaal, Spotvogel, Braamsluiper, Groene specht, Winterkoning en Waterhoen; in de omgeving werden Matkopmees, Vink, Houtduif en Gele kwikstaart gezien.

Het bosperceel behoort aan verschillende eigenaren. Jongens uit de omgeving komen er spelen, vernielen de vegetatie en verstoren de rust voor de vogels.

Daar het bos in verband met zijn buitendijkse ligging als een zeldzame verschijning moet worden beschouwd en botanisch van grote betekenis is, verdient het alleszins aanbeveling maatregelen ter bescherming van dit terrein te nemen.

Hieronder mogen tot slot enkele opnamen volgen.

No. 18. Wilgebos. 10 $\times$ 10 m². Kroonsluiting 0.8.

Salix cinerea 3 (4 m hoog), *Alnus glutinosa* 1, *Sorbus aucuparia* +, *Fraxinus excelsior* +, *Rubus spec.* 2.2, *Prunus avium* +.2 v, *Sorbus aucuparia* +.1 k (0.40 m), *Fraxinus excelsior* +.1 k

(0,40 m), *Quercus robur* +.1 k (0,40 m).

Kruidlaag 30 %:

Solanum dulcamara 3.2 k (0,40 m),
Urtica dioica +.2 v, *Dryopteris austriaca* eu-spinulosa 1.2 l), *Dryopteris austriaca dilatata* +.2 l), *Carex remota* 1.2 fr 1), *Carex elongata* +.2 fr 1),
Stachys palustris +.2 v, *Galium palustre* +.1 v, *Iris pseudacorus* +.1 v kv, *Poa trivialis* +.2 fl, (*Geranium robertianum*) (+.2) fl, *Ranunculus sceleratus* +.1 fl fr, *Glyceria fluitans* +.3 fl, (*Ranunculus repens*) +.1 fl, *Lysimachia vulgaris* +.1 v, *Caltha palustris* +.1 fr, *Carex vesicaria* +.2 fr.

Moslaag:

Mnium hornum op stronken.

1) op wilgestronk.

No. 19. Eike-haagbeukebos. $8 \times 10 \text{ m}^2$.
Kroonsluiting 0.6.

(*Populus spec.* 30 m hoog), *Alnus glutinosa* 2 (10 m hoog), *Fraxinus excelsior* +, *Humulus lupulus* +.2, *Lonicera periclymenum* +.1 fl, *Rubus spec.* 2.2 v.

Kruidlaag 20 %:

Anemone nemorosa 2.3 v, *Phyteuma nigrum* +.1 fl, *Carex remota* +.2 fr, *Geum urbanum* +.1 fl, *Primula elatior* 1.1 v, *Galium aparine* +.1 v, *Poa trivialis* +.1 fl, *Melandrium rubrum* +.1 fl, *Festuca gigantea* +.2 v, *Crataegus monogyna* +.1 k, *Carex acutiformis* +.1 v, *Valeriana officinalis* +.1 v, *Brachypodium sylvaticum* +.2 v, *Arum maculatum* +.1 v.

Moslaag 5 %:

Atrichum undulatum +.

No. 39. Eike-haagbeukebos $6 \times 4 \text{ m}^2$.

Kroonsluiting 0.7.

Hoge struiklaag 10 m:

Alnus glutinosa 1, *Fraxinus excelsior* +, *Salix alba* + (1 ex.), *Quercus robur* + (1 ex.).

Lage struiklaag 2 m:

Fraxinus excelsior +, *Salix cinerea* +, *Ulmus carpiniifolia* +, *Quercus robur* +.
Lianen:

Calystegia sepium 1 v, *Rubus caesius* 1 v.

Kruidlaag 20 %:

Rubus caesius 2.2 v, *Galium aparine* 1.1 fl, *Polygonatum multiflorum* 1.2 fr, *Rumex sanguineus* +.1 fl, *Melandrium rubrum* 1.2 fl, *Poa nemoralis* +.2 fl, *Lamium galeobdolon* 3.2 v, *Primula elatior* 1.1 fr, *Geranium robertianum* +.2 fl, *Anemone nemorosa* +.1 v, *Arum maculatum* +.1 v, *Brachypodium sylvaticum* +.2 v, *Carex acutiformis* +.1 fr.

No. 40. Open plek (kaalkap 1954) in zuid-gedeelte $2 \times 1 \text{ m}^2$.

Vochtige bodem. Bedekking 50 %.

Carex pseudocyperus 1.2 fr, *Solanum dulcamara* 3.1 fl, *Scutellaria galericulata* +.1 fl, *Carex acutiformis* +.2 fr, *Cirsium palustre* +.3 fl, (*Alnus*) + (1.20 m), *Symphytum officinale* +.1 fr, *Galium palustre* fa. *elongatum* +.2 fl, *Ribes nigrum* +.1 fr (0,80 m).

